

רחל בורושק - כלכלנית, התאחדות חקלאי ישראל
rachel_b@netvision.net.il

רווחיות ייצור החלב

תנודתיות רבה במחירי הגרעינים בעולם שמביאה גם לשינויים במחיר החלב לרפתנים. בסיכום השנה, יחסי הסחר ברכת החלב נשארו זומים והתחזית היא המשך אי הוודאות ותנודתיות בשווקים ובמחירים

1. כללי

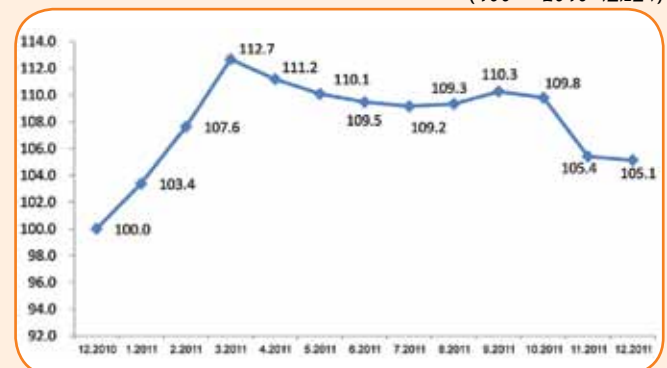
שנת 2011 הייתה שנה רבת אירועים, שבה מצד אחד, חוק החלב עבר בכנסת, כולל התקנות הקובעות את מחיר החלב, הוא מחיר המטרה. מצד שני, הענף נאלץ לצאת למאבק ציבורי חסר תקדים מול רצון חלק ממשרדי הממשלה לקעקע את ההסדרים בענף בקשת רחבה של היבטים - החל ממחירי החלב ליצרנים וכלה ברמות החשיפה של הענף לייבוא מתחרה. למצער, המאבקים עוד לא תמו. ובבואנו לסכם את השנה בצד החשבונאי והנורמטיבי, יש לזכור את ההשלכות העתידיות האפשריות של תוצאות המאבקים על יכולת הצמיחה של הענף ועל "השקט התעשייתי" הנדרש, בכדי לנהל ממילא בתנאים של חוסר ודאות, וכל אלה על כיסו הפרטי של כל רפתן.

2. מחירי התשומות

(1) מזון מרוכז

השינויים במחירי המזון המרוכז נמדדים על ידי מדד תערובות הבקר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. התפתחות המחירים במהלך השנה, לא הייתה אחידה, כאשר תחילת השנה סימלה התייקרות חדה של המחירים - עד כדי צבירת כ-12% התייקרות בשלושת החודשים הראשונים של השנה. לאחר מכן, חלה גלישת מחירים אטית כלפי מטה, שוב עלייה בחודשי סוף הקיץ, וירידת מחירים ברבעון האחרון של השנה. התנהגות מחירים לא יציבה, מעין זו, מייצגת את השוק הבין-לאומי של הסחורות, מקשה על קונים ומוכרים, אולם מהווה מציאות שיש לחיות איתה.

תרשים 1. התפתחות מדד תערובות המספוא במהלך השנה (דצמבר 2010 = 100)

סך ההתייקרות שנצברה מסוף שנת 2010 לסוף שנת 2011 הגיעה לכ-5%, ואילו רמת המחירים הממוצעת של שנת 2011 הייתה גבוהה מזו של קודמתה בשיעור גבוה במיוחד - קרוב ל-23%. למעשה, רמת המחירים הממוצעת של שנת 2011, דומה לזו של שנת 2008 שנחשבה כשנת התייקרות של כל הזמנים.

יש לציין שגם להתחזקות הדולר האמריקאי ביחס לשקל, בחודשי השנה האחרונים, השפעה על המחירים, ועל כך שלא כל ירידת המחירים במונחי הסחר הדולרי יכלה לקבל תרגום במונחי המחירים, שאותם משלמים צרכני גרעיני המספוא בארץ.

ובמבט ארוך טווח יותר, השינויים הנומנליים השנתיים של מחירי המזון המרוכז לרפת, במהלך העשור האחרון, מודגמים בתרשים 2. (2000=100) יש לזכור בהקשר זה, שכאשר יצרן החלב הישראלי מושווה ומתבקש לעמוד בתחרות מול יצרני חלב באירופה או עם אתרים אחרים על פני הגלובוס, היותו תלוי בהזנה אינטנסיבית, הרבה מעבר ליצרנים האירופיים למשל, עולה לפני השטח חולשה מובנית, שעליה ניתן להתגבר רק על ידי יעילות עודפת בפרמטרים אחרים מול ייצור חלב מעבר לים.

(2) מזון אחר

קבוצת מזונות זו מייצגת רכישת מזונות מקומיים, אשר גם מחיריהם מושפעים מתנאי הסחר העולמי של שוק הסחורות, באשר הם מהווים אלטרנטיבה לגידולי הפלחה.

החלק הגדול של ההוצאה הכספית מרוכזת במזונות האביב, שמחיריהם באביב 2011 היו גבוהים בלמעלה מ-20% לעומת השנה הקודמת. יש לציין, כי הניסיון לאמוד השנה מחירים ממוצעים סבירים, שמייצגים נכונה את העלות הארצית הממוצעת, נתקלו בקשיים רבים עקב השוני הגדול מאוד בין אזורי הארץ, מועדי הקניה, סוגי החוזים וכדומה.

תרשים 2.

טבלה 1. שינויים במחיר המטרה בשער המשק בחמשת הרבעונים האחרונים

שנתון	רבעון	מחיר מטרה בשער המשק אג' לליטר	שינוי באחוזים
2010	רבעון 4	189.1	
2011	רבעון 1	201.5	6.6%
2011	רבעון 2	214.9	6.6%
2011	רבעון 3	214.6	-0.2%
2011	רבעון 4	211.1	-1.6%

טבלה 2. השינויים במחירי התשומות, לעומת מחיר החלב וחישוב תנאי הסחר

השינוי	בסיס סקר 2009		השינוי
	אגורות לליטר חלב		
	2010	2011	
מזון מרוכז	59.95	73.54	22.7%
מזון אחר	54.28	62.07	14.3%
סה"כ מזון	114.24	135.61	18.7%
משתנות	28.68	29.67	3.4%
סה"כ ביניים	142.92	165.28	15.6%
עבודה שכירה	13.10	13.83	5.6%
סה"כ ביניים	156.02	179.11	14.8%
עבודה עצמית	18.18	19.20	5.6%
סה"כ ביניים	174.20	198.31	13.8%
מנהלה	8.88	9.18	3.3%
סעיפי הון	30.12	31.56	4.8%
סה"כ לחובת הפרה	213.20	239.04	12.1%
תוצרת לוואי	21.17	22.61	6.8%
סה"כ לחובת החלב	192.03	216.44	12.7%
מחיר חלב	188.51	210.57	11.7%
השינוי בתנאי הסחר			-0.9%

ערך ההכנסות שאינן חלב, ובעיקר בשר פרות ועגלים זכרים עלה בממוצע שנתי של קרוב ל-7%.

בחישוב הכולל, תנאי הסחר בשנת 2011 נשארו כמעט ללא שינוי, ובחישוב מדויק -0.9%.

תנאי הסחר, יש להזכיר, משקפים את יחס השינויים של מחירי התפוקות לעומת השינוי במחירי התשומות.

תוצאה זו התאפשרה, בין היתר, מכך שלהתייקרות המזון הגבוהה בשני הרבעונים הראשונים של השנה, ניתנו מקדמות ולא בוצע, כבשנים קודמות, נתק זמנים בין ההתייקרות וההחלה בפועל במחירי החלב ליצרנים.

פעילות זו התאפשרה, ניתן להניח, לא רק בשל אמינות הנתונים שנמסרו לצורך חישוב מקדמות התייקרות במחירים הרבעוניים, אלא שהתרחשות זו חלה בטרם תקופת המחאה הציבורית, והפעילות הממוקדת של ועדת קדמי ומשרד האוצר מול מחירי החלב הגולמי. ■

(3) תשומות אחרות

קבוצת הוצאות זו, שכוללות את הוצאות המים, החשמל, פעולות התחזוקה השונות, העזרה הווטרינרית, שירותי ההזרעה וכדומה, מצביעה על התייקרות שנתי ממוצעת של 3.3%, הדומה לרמת האינפלציה הכללית במשק בשנה זו - 3.5%.

3. מחירי תפוקות

(1) מחירי בשר ועגלים

מחירי בשר הפרות, כפי שמרוכזים מתוך המכרזים של "בני בקר" עלו בשנת 2011 בממוצע בשיעור של 4.6%.

יחד עם זאת, בשל חישוב שינוי מחירי הבשר והעגלים על פי ממוצע נע שלהם במהלך 12 חודשים, ההכנסה מבשר פרות חושבה במחירי המטרה על פי שינוי שנתי ממוצע של קרוב ל-20%. תופעה זו נובעת מכך שירידת מחירי בשר חלה בחודשים האחרונים של השנה, לעומת מגמת עלייה מתמשכת שלהם עוד משנה קודמת.

תופעה דומה חלה לגבי מחירי העגלים בגיל שבוע - לעומת עליית מחיריהם בפועל בשיעור של כ-10%, חושבה במחירי המטרה תוספת של כ-20% - גם כן בשל חישוב המחירים על פי הממוצע השנתי שלהם מדי חודש.

בתרשים 3. מחירי בשר הפרות בפועל לעומת המחירים הזקופים במחיר המטרה. ניתן לראות בתרשים 3 שירידת מחירי הבשר של חודשי השנה האחרונים של 2011, עדיין לא באה לביטוי במחיר המטרה.

(2) מחירי חלב

מחירי המטרה, חושבו מתחילת 2011 על בסיס סקר הוצאות שנועד לשנת 2009. המעבר מבסיס תחשיבי קודם לחדש, תרם לעליית המחיר מעבר לחישוב השינויים במחירי התשומה.

השינוי במחיר החלב בשער המשק הסתכם בשנה זו ב-11.7%, ובחישוב הרבעוני שבו הם מתפרסמים, חלה במהלך השנה ההתפתחות הבאה: טבלה 1.

4. חשבון תנאי הסחר בענף 2011

כאמור, מחירי המטרה בשער המשק עלה בשנת 2011 בשיעור ממוצע של 11.7%.

מנגד, סל התשומות של הרפת התייקר בשיעור של 12.1% - מהם התייקרות חריגה של מחירי המזון, כפי שפורט.